

Изази суботом.

Цијена:
За ЦРНУ ГОРУ — ЛУ-
СТРО УГАРСКУ — БОС-
НОМ и ХЕРЦЕГОВИНОМ)
на годину 6 ф. на по год.
3 ф., на четврт годину 1 ф.
и 50 новчића.
За све остале земље у
ЈЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на
годину 20 франака, на по
године 10 франака, на чет-
врт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И БЪИЖЕВНОСТ.

Преплата шаље се у пла-
ћеним писмима непосредно
администрацији „Гласа Цр-
ногорца на Цетиње, а може
се и картоу упутницом на
пошту у Котор. Доноси ши-
љу се уредништву. Руко-
писи се не враћају.

За огласе плаћа се од
реда 5 новчића. За веће а
на дуж вријеме мање.

ЦЕТИЊЕ, 29 марта.

Бугарска влада још није успјела пронаћи убице министра Белчева, а још мање су се могли знати узроци тог убиства. И ако је сва прилика, да је то убиство политичке нарави, и да је метак што је оборно Белчова био намијењен Стамбулову, ипак ми још не можемо ништа нагађати о могућим пошљедицама тога чина, док бугарске власти не пронађу убице и док их не испитају. Зато ћемо за сад на овоме мјесту, које је иначе одређено за политички чланак, изнијети досадашње гласове о самом убиству.

Стамбулов је у друштву министра финансије изишао из једне кафане у петак у осам сати у вече, те су кроз варошки парк пошли својим кућама. За њима су ишла четири непозната човјека. Кад су Министри дошли до капије парка, која је преко пута од куће дра Зачева, избачен је био један метак, који је Белчева погодио. Кад је Стамбулов то видио, он отрча полицији, непрестано викајући за помоћ. Међу тим је Белчев побјегао у парк, а за њим се дале убице у погјеру, те избацие још два метка и Белчова оборне на земљу. После неколико минута Белчов је испустио своју душу. Мало за тим дошла је полиција, коју је дозвоа Стамбулов, а с њима и једно одјељење кадета, који су цијело мјесто окружили. Међутим су убице већ биле побјегле. До овог часа није ухваћен ни један убица. Затворено је преко 70 међу њима и бивши министар-председник Каравелов, јер Стамбулов тврди, да су два залца побјегла у његову кућу, која је у близини мјеста, гдје се убиство догодило. Међу притвореницима има и иначе доста чланова интелигенције. Ово убиство изазвало је у Софији велико раздражење. Принц Фердинанд, који се налази у Филипопољу, извијештае је телеграфски о овоме убиству, и он је одма одговорио и изјавио је своје сажалење. Овдашњи дипломатски кругови мисле, да ово убиство неће имати никаквих политичких посљедица.

Истрага, која је вођена није пока зала до сада никаква резултата. Мисли се да су убице са стране и то Македонци, који су прије неколико дана дошли овамо, да изврше дјело. Међу оним револверима, који су на лицу мјеста пађени, два су врло скупоцијена, а трећи је купљен прије три дана у Софији код оптичара Паргла.

Тај револвер купио је један интелегентан странац, који је грчки говорнио. Истрага се најстроже води, али до сад без успјеха. Сриједом не смије нико оставити без нарочите дозволе од стране полиције.

Преслушање с Каравеловим трајало је до једног сата после поноћи, али без сваког резултата.

Убијени Белчев још је млад човјек, 35 година стар. Сви знаци, судећи по то, да је Стамбулов требао бити убијен, на зрно није погодило онога, коме је намијењено било.

Стамбулов као очевидца причао је једном дописнику ово:

Тога дана била је министарска сједница, па су се после сједнице сви министри, као обично, шетали цариградским друмом, а за тим се свратили у једну кафану која је близу парка. Из Кафане су пошли у 7^{1/2} у вече. Стамбулов је ишао са Белчевим, а за њима неколико корака један полицајац.

Кад су дошли на крај варошког парка, баш преко пута куће Каравелова, наједаред чују глас: „станите!“ И министри онако механички стану. Али у исти мах цукну два метка, која су избацила два човјека. По није био нико погођен. Белчев је сад хтио кроз парк да побјегне али у исти мах цукне и онет дванут а та два метка су избацила друга два човјека, те погодише Белчева. Убице побјегоше, ма да је полицајац који је пратио Стамбулова ранио једнога. Стамбулов мисли да су двојица побјегли у кућу Каравелову. Метци су избачени два корака даљине.

Полицајац, који је пратио Стамбулова, допуњује исказ Стамбулова овако: Министри су дошли у једно тамно мјесто у башти, и он (полицајац) примијетио је, како четири човјека прате министра, двојица с једне, а друга двојица с друге стране. Прво су пукали, они слијеве стране. Зрно је продрло убијеноме у прса. Погинули министар само је дванут викнуо: „Помоћ! Помоћ!“ — а одма затим се стропоштао мртав на земљу. Онда је полицајац пуцао,

*) Цијелу ову збирку гласова доносимо по „Бранику.“ Проналазак, да „млад човјек“ може бити „35 година стар“ није само „Браников“, но се може наћи и у другим српским и хрватским листовима. О тох смјешном германizmu говоримо у „Очињима и пабирцима.“ Ур

али није никога погодио, после тога извади сабљу и удари убицу по раменима, али су убице ипак побјегли. Она двојица са лијеве стране побјегли су у противном правцу. Стамбулова зато нијесу погодили јер је он ишао мало натраг, за Белчовим.

Трговац, код кога су убице купили један нож, исказао је, да су прије неколико дана дошли у дућан три човјека и да су тражили да виде револвер. Један од те тројице, примијетио је трговцу, кад је за цијену дознао, да су револвери скупи. А на то је други примијетио: „нека, не чини ништа“ и позвао је оног првог да купи оружје Трговац је изјавио, да су ти људи били обучени у мађедонском одјелу, и да би их познао, кад би их видио.

На жељезничкој станици назн се нарочито. Полиција је подејала и околна села.

Принц вратио се у Софију и био при погребу, у недјељу.

Сви велики страни листови присују овом догађају велику важност. Веле, да све оно по суду на добро. Мисли се да настају озбиљни, критични дани, који би могли бити судбоносни по мир у Јевропи.

Ово су гласови од 20 марта:

Полиција је непрестано тражила убице. Кордон око парка укинут је; али кордон око вароши још једнако се строго одржава. Нико не може из вароши изићи. И сами чланови дипломатског кора, који су хтјели, да се извезу ван вароши — враћени су натраг. Сви се у Софији чуде дрскости којим је убиство изведено: да су убице смјеле, да се министрима тако приближе и да из непосредне близине пуцају и још да вичу министрима да стану! По свему изгледа, да су убице у најријед председали терен и да су чекали министре кад се врате из кафане. Два дана прије убиства дошли су многи странци у Сриједац, па се мисли, да су међу њима дошли и убице са стране.

Држи се као сигурно, да је нападај управљен био на Стамбулова и да се слијешим случајем избио. Стамбулов је јако узрујан. Добија непрестано честитања.

Убице још нијесу ухваћене. Брат,

онога, који је купио револвер у Софији пађен је и испитан је у једном оближњем селу, али не стоји у никаквој свези с убиством. Истрага траје. Непрестано затварају. Данас је била министарска сједница.

Данас је сарађен Белчов. Софијски лист „Слобода“ пише: „Ми се гнушавимо и огорчени смо због овог убиства, које су извршили плаћени страни агенти. Ово убиство је политичко убиство, а тачно које је погодило Белчева, било је намијењено Стамбулову.“

Стамбулов је рекао дописнику енглеског листа „Стандард“ ово:

Не Могу вам казати, како сам дубоко потресен овом афером. Нећу тријети ни каква савјета, нећу тријети никаква притиска, да будем милостив. Ја ћу да уништим све учеснике ове завјере. Ја сам знао да се нешто спрема Један од тих завјерника исказао ми је, да се спремао, да убије принца Фердинанда, али да му је рука увијек кленула, кад је хтио да дјело изврши.

Ово су све вијести, које су стигле из Софије. Као што видимо: Све је у некој мери обавијено. Тек толико видимо: да је стање у Бугарској труло, јако труло!

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Цетиње, 29 марта.

(Из Двора.) Стање Њ. В. Кљангиње Милене од прошле суботе толико се поправило, да је г. проф. Поарије у очн свога почаска рекао да нема више опасности. Како је сваки дан било стање Високе болеснице, види се из ових булетина, које су г. проф. Поарије (до почаска свога) и дворски лекар Др. С. Симоновић заједно и договорно издавали:

23. Њено Височанство од јуче има мање огња. Спага је јача. Храпа се добро. Нож је лијепо провела. Сан добар. Опште стање добро. Надати се да ће мало по мало огња нестати, и снага се потпуно повратити.

24. Њ. В. провело је јуче дан

ЛИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА.“

ДОКТОР ИХА:

ПОАРИЈУ И СИМОНОВИЋУ.

Ви сте нама оба рекли,
На равнини од Цетиња:
„Не бојте се Црногорци
Оздравиће вам Књагинја!“

Те ријечи драгоцијене
Окитише наше дане,
И на' бисер просуше се
По Србинству на све стране!

Па нека вам силна хвала
Од нас буде за увијек,
Кад рекосте: „Још је дуги
Црногорској Мајци вијек!“

Радоје Црногорац.

ЦРНА ГОРА.

Писао

Павле А. Ровински

превео

Д—Ћ. *)

Свршетак XII и цио XIII вијек богат је грађевинама како нових цркава и манастира, тако и поправљаним старијех. То је био период кад се је утврђавала православна вјера, која је много страдала од јеретичкога учења богумила, а такође и од честих ратова. Немањини, који су раширили своје владавине далеко на сјевер, исток и југ имали су на своје расположење много земаља, које су изобилно даривали црквама и манастирима. У томе су они налазили не само спасење душа, него и особито задовољство, будући је то служило на славу и украсење царства. „Царство цвјета кад цркве цвјетају, — говори се у Хрисовуљу Стефана Уроша манастиру Врањинскоме — царски дарови — црквама украса: цару слава, вијенац, скиптар царски у рукама царевима и утврђење властелама, велможама, силница и велицима, ништина и убогима: једни добиле царство небесно проливањем крви мучења; други проливањем суза покајања; а трећи дијелењем богатства свога. Христа ради ништина и убогима, сиротима удовица-

*) По молби преводничкој овдје јављамо читаоцима, да ће његов одговор на „отворено писмо“ Г. П. Ровинскога изаћи у другом ком листу, пошто га ми најесмо могли штампати. Ур. Г. Ц.

ма. Опет неки цркве саградиле и украсиле и друге милостивне учиниле и Богу у руке предослаше (предадоше)“.

Све се ово говори у царској грамати по поводу тога што је царски властелин изјавио жељу да приложи све своје имање манастиру св. Николе. Ево у чему се је састојао тај прилог: „Тако је учинио и наш први властелин Митар Казинац, који је живио у православној вјери и тражио спасење својој души. Он дође код Краљевства нашега да моли у нас своје село Брчеле, и видећи наше краљство његову добру намјеру и вјеру и љубав к великом архиепископу и чудотворцу Христову Николу Врањинскоме, брзоме помоћнику и благоме заступнику, ће је и гроб за себе направно, да до се моу његово село да га приложи дому св. Николе у Врањину, што је и учинио. И приложи ово село Брчеле са свијема његовима правима и границама. А ово село мора хранити Митра и његову жену до њихове смрти. По њиховој смрти остаје село цркви да не смије тијем селом нико владати осим цркве; него црква да има над њим сваку власт и утврђење. Ако би се жена Митрова, по смрти његовој, удала, да нема права ништа узети од села Брчелах. Ако ли се не уда да је мора црква хранити; а црква св. Николе да дужи село Брчеле са свијема људима тога села“.

Из овога видимо да је црквијер

краљева имао уплива и на поданике.

Као што је учинио Митар Казинац, који је још за живота направно за себе гроб у манастиру, тако су поступили и неколика човјека из села Матагуџа (у Зети) године 1468. „Матагуџи приложиле село Увич у Зети. — Земљу Цец, међу ријеком Плавинцом и потоком Откабежом до Михољ брода. Приложиле: Никола Кефалија, Лав Грубачевић и Ђорђе, и Буза, и Петар, и Павле, и Андрија“, а биле при томе „Кир Јосиф и Никандро пропугман и епископјарх Дамјан, Јован Вучиновић, Кирил и Лазар Шипојевићи: и дадоше на дар три гроба унутра у манастир Матагуџашима. — у Врањину.“

У грамати Стевана Уроша морамо обратити пажњу на двије ствари: прво да властелин нема права располагати својом земљом, по својој вољи, без царскога (владаоачевог) доуштења; јер она само владаоачевој вољом може бити ослобођена од данка и других дужности, које падају на земљу. Друго да удовица, која се после смрти мужа уда, губи право на мужевље имање. У вријеме Црнојевића пак видимо да Матагуџаши располажу својом земљом слободно. Међу лицима која су била при писању матагуџаше даровне записке налазимо Шипојевиће, па које је фамиље био јешископ Иларион, који је оградно манастир на свом рођеном острву Врањину.

добро. Огањ је доста попустио. По подне провела је четири уре изван постеле. Апетит бољи. Ноћ је била мирна. Сан добар. Стање се у опште знатно поправило.

25. Њ. В. имало је јуче дан добар. У вече је било огања средње јачине. Ноћ је била мирна и сан добар. Јутрос стање исто као јуче. —

26. Њ. В. имало је јуче мало огања. Снага мало по мало постаје већа, исто тако сан и апетит бољи. Опште стање јутрос боље.

27. Њ. В. имало је јуче огања доста велика. Хране није узимала никакве. Ноћ је мирно провела, спавала је прилично. Данас у јутру у свему је лакше, опште стање задовољава.

28. Њ. В. имало је јуче први пут дан сасвим без огања. Апетит се поправља. Ноћ мирна. У опште све иде на боље.

29. Њ. В. јуче није имало огања. Дан је провела добро. Апетит био добар. Ноћ и сан мирни.

(У Острог.) Њено Царско Височанство Војвоткиња Лајхтенбершка и Књагиња Романовска. Стане Николајевна, и Њихове Свјетлости Кнегињице Јелена и Ана, кренуле су у понедјелник 25. о. м. у Подгорицу, а отуда у Острог, да се поклоне Њивоту Св. Василија и да се на том светоме мјесту помолу Богу за здравље и дуг живот Своје Миле Мајке. У пратњи Високих поклоница бјеху Гђце Пушкина, придворна госпођица Њ. Ц. Височанства Велике Књагиње Милице Николајевне, предједник министарског савјета Г. Божко Петровић и војвода Шако Петровић.

О дочеку у Подгорици добили смо 26. о. м. овај брзојав:

Јуче на три и по часа по подне стигше овђе Њено Царско Височанство Стане Николајевна Књагиња Романовска, војвоткиња Лајхтенбершка и Њихове Свјетлости Кнегињице Јелена и Ана у пратњи предједника Министарског Савјета Г. В. Божка Петровића и управитеља Нахије Никишичке Г. В. Шака Петровића. Мало испред доласка високијех путника окућена је варош заставама а на уласку у варош дочекало их је све чиновништво, велики број отмијених грађана и мноштво народа из околине. Пред самим станом који је за Њих одређен био у Мирковој Вароши, одјала је наша војена банда која је одсвирала неколико одабраних пјесама.

Јутрос на шест часова Високи путници, испраћени истим почастима одутоваше пут Острога ће ће да се

Црквама и манастирима били су одани и господари зецки из фамилије Балшића и Црнојевића.

Ђорђе Срацимировић Балшић даровао је св. Николи Врањинскоме половину села Раке: „почевши на Сплице и посред дворништа Николе Илића. Одатле на куке у Рович; а одатле право великијем путем у Говећи брод у Цјевну (цјевну), на низа Цјевну на Косачин камен и одатле низ Цјевну опет на Сплицу“ (1404 г.).

Јелена, или Јела, кћер светопочившега Кнеза Лазара, а жена („поздружије“ — другарица) Ђорђа Срацимировића оградиле је храм свегај Богородици на острову Весеу, или Бешку (такође Брезовица *) године 1440. Кажу да је она оградиле цркву у Врању (близу хума) и св. Николе у Гостиљу (у Зети).

Већ смо виђели како је Балша III приложио прецистој Крањској днo својих солила; а село Каруче, у

*) Овог натписа ја нијесам видио. Узео сам га из књиге И. С. Јастребова, зато немам права да у њему чиним какве поправке. Али морам примјетити да он противурјечи оним фактима. Јелена, кћер кнеза Лазара, била је удата први пут за мадарским велможом; а послније за Сандалом Хранићем. Ђорђе Срацимировић био је оженио са Лазаровом кћером Десном, удовицом бугарског цара Шишмана. Влада је још једна Јелена, жена Балше III, али она није могла бити кћер кнеза Лазара. Ровински.

помолу Богу, поклоне Св. Оцу Василију, и благодарему за спасење Своје Узвишене Мајке. Њиховим се молитвама придружују молитве и свега црногорског народа.

Крајишници.

Стан, који се спомиње у брзојаву, бјеше нова гостионица Н. Шишколе. Њ. Ц. Височанства и Њих. Свјетлости — биле су пуно задовољне, како чистотом и угодношћу стана, тако и послугом.

У сриједу вече вратиле су се Свјетле поклонице на Цетиње.

(Г. проф. др. Поарије.) вратио се у сриједу у Париз. Љубавног знаменитог научењака неће нам замјерити, ако речемо, да је, како Свјетлом Двору тако и сваком Црногорцу, његов полазак у Париз био много милији од његова доласка из Париза на Цетиње. Јер док се при његову доласку свако срце стезало од страховања за предраги живот Народне Мајке, његов је полазак сваком утјеха и радост, одлаћуло је свакој души видети у том поласку поуздани знак да се Висока Владарка опоравља.

(Г. Конте Амло де Шаљу) пошао је, са секретаром Г. Конг. Серсејем, на неколико дана у Дубровник. Натом се да ће Г. Министар Фр. Рену, блике други пут повести амо и своју породицу, ради чега је узео под кирину кућу г. М. Мартиновића.

— На Цетињу саставио се је одбор за привуцање прилога за споменик С. Милутиновића-Сарајлије. Надамо се одушевљеном одзиву.

Књижевност.

Изашао је из штампе:

Српски Сион Неђељни лист за црквено-просветне и автономне потребе српске православне метрополије карловачке. Са благословом светог епископа. Властник: српски патријарх Георгије. Уредник: Сава Петровић. Број 10.

Садржај: Службени днo: Округиња високог кр. уг. министарства за земаљску управу од 19. окт. 1890 бр. 32.500 у погледу женидбе војно обвезних лица и оних особа, које прије војно обвезаног доба измину женидбу дозвољу траже. — Не-службени днo: Фотије, патријарх цариградски. Шта је четрдесница и која за службу правила владају преко четрдеснице? — Иларион Рогановић црног реко-брдски митрополит. Написао: Дионисије Миковић управитељ Манастира „Вање.“ — Ријеч причесницима. — Листак: Вјешане. — Читуља — Нове књиге и листови. — Цорке уредништва. — Огласи.

Приложено је романовъ гъ газетъ „свѣтъ“. февралъ. I. Черниъ днь, повѣстъ I. Крашевскаго. II. Балскій патухъ (Le coq Basque) повѣстъ поля перре.

Црмичу, Николи Врањинскоме. Између осталог у тој грамати налази се ова приписка: „да томе милосник и пристав Бека, а у главници Алексеа Иренин Калужерчевић и Ђорђе Ђутковић и Богдан Мелосевић, и сви они бише од Каруча. Писах године 6928 (1420) у Брчеле, у двору господина Ваоше“.

Зецки господари нијесу били толико богати, нити су располагали таквим средствима каквим су располагали српски краљеви и цареви: па су зато мање земаља даривали црквама и манастирима; а грађевине им нијесу богате и величанствене као пријема. Осим тога у вријеме њихово властела је била самосталија и они су не само тврђе владали својима земаљама, него су почели нарушавати границе манастирских владавина у име свога старог права, које им је било одузето вином вољом којег српског владскоца. Важна је у томе одношају грамата Ивана Црнојевића, којом успоставља границе земаља Врањинскога манастира, које су поквариле њихови сусједи. Ми ћемо из те грамате изоставити предговор и она мјеста која говоре о правима манастирским, а привешћемо само она мјеста, која се тичу поправке манастирских граница. Ево та мјеста: „Најпрво село Плавница које је приложио свети архјепископ, богоносни отац Сава. То исправимо, по грани-

С. Петербургъ. Типографія В. В. Комарова. 1891.

Књижица, за младеж. Уређује уз помоћ многих других књижевника Јосип Меницин, професор кр. мале реалке.

Садржај: 1. Младић у људком друштву. 2. На лову. 3. Ненито о рационализму. 4. Народна пјесништво. 5. Иван Фрањин Гундуић. 6. Ђудевит Гај. 7. Двије три о биљарењу. 8. Гавран и лисица. Са двије слике.

Петриња, тиском и накладом А. Пирната. 1891.

ПРОСВЈЕТА.

Проглас одбора, за прославу стогодишнице и подизање споменика Симу Милутиновићу-Сарајлији.

„На грена великога дану изаш' трудно није, у великим народима генију се гнијездо вије.“
П. П. Његовић, *)

Срби браћо!

На јесен — ако Бог да — (Прилика је да ће дати, ако дотле свијет не пропадне. У. Г. Ц. —) ове године, баш у очи светог Томе, а на свепак дана 5. окт., навршиће се сто година од онога срећнога часа, кад је Српкиња, Сарајка Анђелија, родила сина Симу, а отац му Милутин радосно дочекао своје мушко чедро.

Да ли су у томе веселом тренутку срећни родитељи могли и помислити: да ће им синак Симо Српство пробудити, српском пјесмом наше јунаке соколити, за слободу српску и сам се у првим редовима борити? Та да ли су икако могли замислити: да ће Симо бити учитељ дичном српском пјеснику, јуначком владару витошке Црне Горе: Петру Петровићу Његову? — Та да ли су мислили Срби Сарајлије: да ће таки славуј српске величине, први гласак живота цуцити под високом брдом Требовићем? — Да ли су помислиле Сарајке, да ће таког јунака Српкиња Сарајка, српским млијеском задојити и српском га пјесмом успављивати у красном шехер Сарајеву?

Србадије поносе Боене и кршне Херцеговине!

Да ли си и ти могла замислити: да ће син ових земаља развијети славу по васцијелом Српству и образованом свијету? —

Не! у ономе тренутку, када је Симо први знак живота казао, — нико није знао: да ће се „Симом Сарајлијом“ поносити Српство Сарајева; поносити Србадија Боене а и кршне земље Херцеговине;

*) Овом приликом не можемо а да не замислимо све српско или хрватско дитатор, да ниси оставио једном на миру нашега Владку. Зар вам није доста, што је Ловћенски Лав изашао „из грена“ вистину не „великога“, да тако сам собом порекао те своје стихове, него га још преносите и на Сима. Како да се разумју ти стихови на томе мјесту? Да ли хоће да се рече, да се Симова“ гнијездо било у великом народу“, да том „дану изаш' трудно није“ било „на грена“ тако „в е л и к о г а“, као што је „поносило Боене и кршне Херцеговине“, или, рецимо, цијело Српство? — Или се мисли, на против, да је Симу тим теже било развити се у генија, што се родно у м а л о м народу? Оно прво било би смјешно, а ово друго не сажне се са мисли Владичином. За то најбоље, не потезите „Горскога Владича“ без праве потребе! Ур. Га. II.

цама, од мјеста ће је био свети Јован и ријеком у Михол-брод, који пут иде од старе Гостиље и у Ђесковац. Такође и Цоч, који бјеше одузела властела Матагушка, и то повратимо и исправимо дому св. Николе. Такође и Раке, у Грдима, исправних по хрисовуљу, почевши на Сплице и посред дворништа Николе Илићина; отоле право путем на Говећи на Куке, у Рович; а отуда право путем на Говећи-брод у Цјевну, на низ Цјевну на Косачин камен; а такође низ Цјевну, опет у Сплице. Село Лимљане, које је приложио свети краљ Стефан, од којег бјеху одузели Живодери, Хрељини и Глуходољани, знаћох по границама, по хрисовуљу, и исправних куда је текла у то вријеме ријека Врањиница, поврх Рујевина Гудемиром у велики брод и тако посред ријеке, ће пристаје Грабовик у велику ријеку Лимску И земље црквине у лимско поље, које бјеху притисли Душиљани и Сотонини, то све ослободих, по хрисовуљу, за цркву. Такође и млин који бјеху направили Куштићи на црквеној ријеци, што ја брже дао Калођурчевићима, и тај млин узех опет и повратих га цркви и ослободих да је слободан као и други млин црквини. Такође и земље које бјеху притисли Опточини и Душиљани цркви, и Томићи под Брчеле, — све

поносити васцијело Српство, [без разлике у ком крају живи; ил' то било у славној Србији; ил' у Црној Гори витезова; ил' у Лици земљи брдовитој; у питомој земљи Далмацији; ил' у Босни земљи тих горштака; ил' у красном граду Дубровнику; дједовини Старој нам Србији; ил' у оној земљи Македонији, гдје се и сад српска ријеч чује, гдје се разлијеже гласак српског пјесме, гдје се и сад „крсна свијећа“ служи — обилежје да су и они Срби! — Не пита се од кога је краја, већ је ли Србин и српскога рода и правог српског сјећаја — сваки ће се поноси и Симом Сарајлијом, српским пјесником синеатељем, нашим књижевником, дичним борцем а и затимком српске славе и српске слободе! — Та Симо је српскоме народу од својих дјела наизао: красан низак српскога бисера, у коме се најдивније блиста алем камен: дјело „Србијанка“, гдје је Симо вјерно објевао сво јунаке и борце витошке, који не су крвцу пролијевали, од године 1804. до године 1815. — Његова је такође заслуга, што нам је у доста лијепом руку написао српску историју, која нам даје јасну слику ондашњег стања. Та врела српска крвац гонила је Симу и на бојно поље, гдје се уз остале борце, у једовима „голих синова“ борио за права потишљенога народа српског: „за крет часни и слободу златну.“

Он рано премину, тек што је 57. годину наступио — а Српство би Симо обдарио још са којим радом ваљанијем! — Он премину у Биограду 30. дец. 1847. године.

Срби браћо!

Ето таког великана, захвално Српство, мисли подићи споменик у Сарајеву, као видљиви знак: поштовања и благодарности; — знак нашег српског поноса и сјећања на дичног пјесника: Чубру Чојковића, као што је Симо често сам себе називао.

Срби браћо!

Овај народ има будућности, има дјела у свјетској историји, који се сјећа својих славних, заслужних, великих мужева; цијени њихов користан рад, њихову вијерност и пожртвовање за домовну и за свој народ. Сваком народу сигурна је будућност, који таке великане узноси, њима се дичи и њихову прошлост проучава, те отуда ствара себи учитеља садашњости и будућности.

Па и наш мали српски народ има својих заслужних мужева и великана, међу којима у првим редовима стоји и наш Симо Милутиновић Сарајлија.

Сваки Србин, у своме срцу, весело је предурео мисао, кад је наша дична „Босанска Вила“ још у години 1888. први пут проговорила о Симном споменику. За доказ нам служи то: што је сада, у најновије доба, и сваколика доба, и сваколика штамна радесно поздравила ту замисао, — и само се чекао згодан час, да се приступи дјелу. — Час је ево, дошао, одбор се — у име божје — срећно саставио, одобрење је од високе земаљске владе — дошло и сада:

Срби браћо на посао!

Ево дана и лијепо прилике, да сперемо љагу четстољетну од Косова, што

ослободих ријеком у Млађеново гувно. И још што бјеху притисли Шиниојевићи црквиних земаља и то све исправних цркви по хрисовуљу. Све ово знаћосмо и потврдисмо дому св. Николе и шикоме не учинисмо никаквога пасиља, по све праведно по хрисовуљима светих хришћанских краљева приложника (критора) (даље је цијела врста покварена и не може се читати).... земљом овом, и владајучим ја владам: или сини мој, или ко од еродника мојих, или, ако воља Божја буде, и други ко од другог а народа, молим свакога да ову нашу поправку и потврду остави нетакнуту у свој цијелини њеној; као што и ја грешни не одузех ни једнога дара светима и божанственима црквама; по још приложих, обнових и утврдах. Године 6977 *) (1469), мјесца новембра 23 дан. Писано у Жабљак.“

Године 1482 Иван Црнојевић у опште ограничава све земље манастирске како од других, тако и од својих сопственијех. При томе су били с њим: „Тамо зецки војвода и од двора нашега Ђорђе војвода и Вук војвода и кефалија (поглавар) Никола; а од при-

*) Може бити да је ову годину преписивач погрешно преписао. Ровински.

Доиста је неправилно преписано, јер мора бити 6992, или 6993 (1484-5)

нас увијек гони она проклета ерсека не-
слога! — Сложимо се! Уједињимо се! Не
гледајмо на патријске борбе: већ сваки —
колико који може приложимо за Сими
споменик, па да и ми свијету покажемо:
да умијемо цијенити великане и заслужне
Србе родољубе!

Србадија Босне и Херцеговине!

На вама леже морална одговорност,
да у своје руке прихватите ово дјело! Ми
смо први позвали, да га изведемо и да по-
зовемо све Србе, и сву браћу нашег рода
и племена — ма гдје они били — да нам
притеку у помоћ са прилозима, па да до-
дгожемо достојан споменик нашем великану
Сими Сарајлији.

Подигнимо му споменик, да нас не
кори потомство, због нашег немара! Да
нас не куне мајка домовина, која није
срећна, да у својим материнским недрима
чува мртве остатке тог нашег великана!
Ми нијесмо у стању пренијети те свете
народне кости, — а није ни потребно! Та
оне су на достојном мјесту, у српској пре-
стоници, у граду оне земље, у којој је
Симо највише радио као књижевник, у ко-
јој и за коју је своју крвицу пролијевао на
бојном пољу. — Он почива у Краљевини
Србији у Биограду, код Маркове цркве у
Палидули.

Само Српство Босне и Херцеговине
и ако би споменик подигло, не би имало
оно важности, као када би видјели неку-
љено васколико Српство из свијех крајева,
у једном колу, — па да сложио и зајед-
нички ради ово споменика Сима Сарајлије.

На првом мјесту обраћамо се свијем
српским општинама у Босни и Херцегови-
ни! — У вас и у ваше родољубце уздамо
се и најамо се, да ћете схватити важност
овога предузећа, те нас и морално и ма-
теријално помоћ! Молимо вас дакле: да
свака у својој средини склопи пододбор,
који ће етајати у свези са овим главни-
јем одбором у Сарајеву. Тиме ће рад би-
ти олакшан а и свеза боље одржана. Дакле,
чим се који пододбор склопи, молимо: да
се одмах јави у Сарајево, овоме главном
одбору, одакле ће се онда послати књига
за уписивање добровољних прилога: јер
тако изречено стоји у дозволи од вис. зем.
владе.

Обраћамо се и српском свештенству
у Босни и Херцеговини: да у цркви са
светога мјеста огласи народу, да је дотич-
на ерсека општина саставила пододбор, и
уште народ, да сваки, колико који може,
приложи дарак пододбору!

Обраћамо се и вама српски народни
наставници, учитељи и васпитатељи — ма
у ком крају ви били: — да у народу са-
вјетом својим порадите и живо да се за-
узмете, да народ искрено прирли ово по-
дузеће, па да на дику и понос изведемо
ово дјело!

Молимо и сви српска пјевачка дру-
штва у цијелом Српству, да се потруде и
приреде по једну забавну бесједу у корист
подизања споменика Сими Милутиновићу.

Молимо и све наше српске добротвор-
не задруге, родољубива и књижевна дру-
штва: нека нам се и они одазову и —
нека нас не забораве!

Обраћамо се: за сиромаша, на бога-
тана, на трговца, на занатлију, на тежана
на свестарије и на млађе људе и на сва-
кога брата устаоца и праоца, — једном

ријечи: на васцијело Српство, у свијема
крајевима српским да нам понаљу ма нај-
мањи дарак: јер тиме ћемо боље освје-
тлати наш српски образ!

Обраћамо се и на све искрене при-
јатеље Српства — ма које народности
они били: — сваки дарак и од вас добро
ће нам доћи, јер то шаљу искрени осје-
ћаји!

А молимо цијело славенску а па по
ео нашу српску штампу: да овај наш про-
глас у својим листовима у цијелости опш-
тамају, како би васцијело Српство и Сла-
венство дознало што прије: да је дошло
вријеме да се оетвари она жеља ерсека и
да се подигне споменик Симу Милутино-
вићу Сарајлији у Сарајеву.

Срби браћо!

Морамо вам казати, да овај одбор
није још ријешнио, какав ће споменик по-
диги: јер по мишљењу овога одбора, спо-
меник може бити: мртви — од камена; а
може бити и живи и пр. каква заклада.

Жеља је одборна, да обадвоје ост-
вари т. ј. да се подигне и споменик од
камена, и да се установи каква заклада,
која би носила име Сима Милутиновића
Сарајлије. Од те закладе издржавали би
се сиромашни — а добри љаци на уве-
рзитетама.

Сад је све до тебе стало ербадији!

Ако се добро одазовем овоме позиву
са пованим прилозима, ми ћемо ову за-
мисао двоструко видјети остварену; а ако
буде слаб одзив — онда ће се ријешити,
које је корисније?

Подписани главни одбор нада се —
не — он вјерује у побуђену српску сви-
јест, и тврдо држи, да се српски народ
неће оглушити о овај братски проглас и
позив; јер се тиче чести и образа српског
— јер споменик треба да буде достојан:
и пјесника, и књижевника, и јунака, и срп-
ског народа, а и Сарајева! — Сарајева!
јер се наша дјеца, наш подмладак — па
коме Српство остаје — куни овамо да
се ту изображава и спрема за будући жи-
вот; па помислите: како ће овај споменик
утицати на наше Српчиће — нашу узда-
ницу!

Помислите, браћо, све то, па на про-
пуштите ову прилику, да не прође у по-
миру; јер Бог зна, када ће Босна и Хер-
цеговина дочекати овакву згуду!

Срећно браћо! У сто добрих часа!
Ако Бог да, видјећемо плод! Ево, вријеме
дође — треба показати: да ће мржње на-
стати међу Србима, а жаљена слога на-
ступити! — Сложно, дакле, на посао, да
достојно прославимо дан стогодишњице
рођења нашег великана Сима, и том при-
ликом да се састанемо и братски поздра-
вимо; па свом свијету с поносом да до-
викнемо: „Ево ми се одужнемо Симу Са-
рајлији, српском пјеснику!“

На посао Срби, браћо драга!

Сарајево, 28 јануара 1891.

Предеједник,

Глигорије М. Јевтановић с. р.

Подиредеједници:

Васо С. Краљевић с. р.

Ристо Ђ. Бесаровић с. р.

Благајник,

Јевтан Деснић с. р.

Перовође:

Стево Калдуђерчић с. р.

Мита Ст. Клишић с. р.

Коста Травањ с. р.

Чланови одбора:

Ђорђе Петровић свешт. с. р., Ђорђе Пет-

ровић с. р., Стјено Српкић с. р., Ристо

Х. Дамјановић с. р., Ристо Макен-

довић с. р., Лазар Пушић с. р.,

Максим Бабић с. р., Јо-

ван Митровић с. р.

Новци се шаљу на подшеаног бла-

гајника г. Јевтана Деснића.

НАРОДНА ПРИВРЕДА.

Промет домаћих производа у Црној Гори.

Ивишић, 20 марта

На данашњем пазару биле су раз-
ној трговини цијене ове:

Водови сума 150 кила 60 до 65 фор. —
Краве од 110 кила 20 до 26 ф. — Брави
од 15 кила ф. 3. до 7 40. — Руметин 1 и
по кило новч. 11. Брашно 1 и по кило по 12
новч. — Пшеница 1 ова то чини нов. 10.
— Рај 1 и по кило новч. 10 — Сир бољи 1
и по кило ф. 1. — Јечам 1 и по кило нов.
10. — Прасад од 60 кила ф. 15. до 20. —
Кртола 1 и по кило новч. 3 1/2 — Кукус 1 и
по кило новч. 5. — Скоруп 1 и по кило
70. новч. — Масло 1 и по кило ф. 1. — Во-
сак 1 и по кило фор. 1 и 80 новч. — Дуван
у лист 1 и по кило ф. 1. — Дограм 1
кило новч. 70. — Месо суво 1 и по кило
по 50. новч.

ТЕЛЕГРАМИ „ГЛ. ЦРНОГОРЦА“.

АТИНА, 23 марта. — Скупштина је одлучила, са 60 гласова против
30, да избере одбор дванаесторице ко-
ји да нешта радију владе Трикунијеа.
Опозиција није учествовала:

ЦАРИГРАД, 23 марта. — Бар.
Каличе само је учество умијену замјер-
ку ради догађаја у Скопљу.

БЕРЛИН, 23 марта. — „Nordde-
utsche Allg. Zeit.“ увјерава поуздано,
да није било никаква премјештаја ру-
ке војске на галичку границу.

БИОГРАД, 23 марта. — Скуп-
штина је поднесена приједлог, да се цео
државни дуг обрати на 4 по сто (семи-
сница 75 по сто).

СРИЈЕДАЦ, 24 марта. — Ови-
јех дана добили су принц Фердинанд,
принцеса Клементина и Греков цесма
у којима им се пријети смрћу, прима
ако не иду дома, Грекову ако не на-
пустити службу. Сумња је пала на
бившега каваза руске агенције, Сухо-
рукова, ради палачности рукописа.

КОЛОЊ, 24 марта. — „Колоњ-
ске новине“ јављају: Како се показа-

ло да је Сухоруков крив. Вангенхајм
га је затворио.

СРИЈЕДАЦ, 25 марта. Полиција
је нашла фишке динамита, закопане.

ЦАРИГРАД, 25 марта. — Пре-
ма искању Каличеву кренут је валија
косовски а замјенио га је валија
приштински. Исто су испуњени и сви
остали захтјеви Каличеви.

АТИНА, 25 марта. — Скупшти-
на је одложила тужбу против Трику-
нијеа до другог састанка.

БИОГРАД, 25 марта. — Скуп-
штина је одобрила члан закона о штамп-
ни, који б. кр. Милану признаје право
члана краљевског дома, „неприкоснове-
ног“ новинама.

КИЈ, 26 марта. — Цар Вилхелм II
отворио је јутрос прокоп између Сје-
верног и Балтичког мора, до Ландвера.

КАН, 26 марта. — Вел. Кијаз
Михаил Михаиловић вјенчао се са стар-
ијом кћери кнеза Николас Насавскога,
контесом Софијом од Мереберга.

(Види Петроград, 28 марта.)
БИОГРАД, 26 марта. — Скупштина
ће имати последњи састанак сјутра. —

СИМЛА, 26 марта. — Пleme
Миранцаји, на обалама Инда, устало
је и нападо договорно инглешку војску

БЕРЛИН, 27 марта. — „Nordd.
Allg. Zeit.“ Поричући поново тобожне
покрете руске војске, показује да је
по свој Јеврони међународни мир, а
што има нешто масире то ће све уде-
сенти дипломатија.

БИОГРАД, 27 марта. — Мини-
стар војни шаље 25 официра у Русију
на велику науку.

ПЕТРОГРАД, 28 марта. — Ве-
лики Кијаз Михаил Михаиловић искљу-
чен је из руске војске, сви пукови, ко-
јима је он бив старјешина, престаће
носити његово име.

СИМЛА, 29 марта. — Манипури
су ударили на положај поручника Грен-
та, одбијени су с крвавијем главама,
три манипурске војводе погинуле. Ма-
нипури су изјавили, да ће признати
инглешко господарство, чим Инглези
уљегу Манипур.

БИОГРАД, 29 марта. — На за-
хтјев бугарске владе била је премета-
чина ускочкога главара Ризова, но
није се ништа наило.

СРИЈЕДАЦ, 29 марта. — „Сво-
бода“ дознаје, да је ерсека влада на-
зјавила пуну готовост, помоћи бугар-
ској влади у гоњењу убилаца Белчева.
„Свобода“ се радује тој помирљивости
и вели: Србија се може уздати у Бу-
гарску као у најбољу пријатељницу, ако
одржи ријеч.

дворника мојих Лазари Стефан.“ При свр-
шетку приписали су још ови: „Ја Никола
Јакобовић, властелин которски, бивши по-
слан од властела которских господину
веломожном Ивану Црнојевићу поради
овијех граница; с њим тудије пих
и потврдих за свједочанство. Ми Ви-
ценцо Франђешковић, бивши тада с
господином Иваном, послат од власте-
лах, потписујем својом руком за вјеру.
Ми Гашпар Канцалијер, послат од го-
сподина Алувиза Лонга веломожнога
кнеза од будве господину Ивану, по-
ради овијех граница, потписујем руком
за вјеру. Ми Стефано Николетовић од
Будве, послат од вишереченога кне-
за господину Ивану, поради граница
тудијен с њим и потписујем руком за
вјеру како смо границе ставили и
утврдили. Онај који би покварио ове
границе, па би то човјек наш, или чо-
вјек господина Ивана, мора бити прав-
дом осуђен на смрт. Писах Никола
Грк године од створења свијета 6990.
а од Р. хр. 1482.“

Ова је граница одила по Сутор-
ману, па се је спуштала на Ластву
к мору; одила је кроз будванска поља
и заватила морски бријег, ће су била
стара Иванбегова солила, па се је
опет подизала на гору.

Ми смо већ виђели како је Иван-
бег, кад је утврђавао владавине мана-
стира Врањине, оставио завјет да те
границе свето и неколебимо чувају
његови прејемници како из његова ро-

да, тако и они који би, вољом Бож-
јом, дошли до другог рода и народа.
Тако је и било. Потврђавају их поље
„силни цар и велики смир султан Му-
хамед (II; година није назначена); а
за вријеме султана Сулејмана потвр-
ђује их његов санџак Скендербег Цр-
нојевић Ивановић, с турским кадијом
(судијом) и су 24 властеле (1527). На
пошлетку је гугман одио на суд у
Котор к венецијанскоме канцелару (1454).

Пошто је Иван бег оградно мана-
стир на Цетиње он све своје прилоге
окреће овоме манастиру.

Тачне границе владавине овога
манастира налазимо у грамати Ђорђа
и Стефана Црнојевића од 1495 годи-
не. И из ње видимо да су били по-
звани 24 бољарина да знају манастир-
ске земље. Земље манастирске пружа-
ле су се од врх Доброситак, па
преко Вријеље до Ловћенских вие-
на, обилазећи Бабјак и спуштајући се
кроз Бостур к Пресејци. Манастиру
је даровано била и много кметова,
који су морали сваке године доносити
манастиру производе земаљске и лично
работи манастиру. Међу осталима при-
ложили су „Вјеладина Хумца с банти-
пом и њецом да пасу имање црквено
и њихов траг.“

Осим тога манастиру су прило-
жила винограде и млини у Приморје;
млин на Ријету, прошију у Ботуну
(у љепанској нахији), Јаз (заграду на

ријечи) у Пјешивцима „прама Слан-
цема“ (на средњој Зети). *)

2. Земља и народ.

Све је то Иван бег даривао од
својих сопствених владавина, остави-
ши, разумије се, дио од њих и за се-
бе. Осим тога свуда се помиње влас-
тела, која је, такође, посједавала зем-
ље и имала своје кметове.

Иван бег је имао своје земље и у
Вјелочављима и у Озрничима (на
Кчево).

Кад све ово узмемо у обзир доћи-
ћемо к таквоме закључку да слобод-
нијех земаља и слободних земљорад-
ника није било: а били су кметови
који су радили на туђој, власничкој,
земљи. Све је било господарево и
црквено, и ако се не спомину у
ово вријеме ни се б р, ни м е р о п-
с и и.**) Али у самој Црној Гори, као што
ћемо виђети даље, постајале су и сло-
бодне земље и слободни земљорадници.

Ни при двору Балшића, ни при
двору Црнојевића није било онако
господства и великољепља, какво је
било при двору српских краљева.
Па они нијесу имали ни постојане
престолнице, него су живјели час у
Скадар, час у Јаблук; а час на Обод.
Балша III имао је, осим тога, свој
дворац и у Врчеле. Судећи по оста-

*) Вићи о границама општинске „Хри-
совуљ“ Ивана Црнојевића. Цетиње, држав-
на штампарија 1885 г. Д.

**) Врете робова.

цима ових грађевина живот земљик
господара био је скроман, а жилищта
њихова била су доста тијесна.

Само Иван Црнојевић оградно је
дворац који је, и ако није био велик,
одговарао по својој љепоти својем
назначењу. О томе нам свједочи Бо-
лица, који је оставио опис тога дворца;
а такође о томе нам свједоче остаци
тога двора као: камење које је стојало
поврх зидова (корнижи, капители),
стубови с грбовима и један комад ла-
вовога кина и т. д. *) По свој при-
лици Иван је био најбогатији међу
свијема. У народу је оставио усмену
као човјек који је љубио имање (бо-
гаство), био добар домаћин, строг го-
сподар; али који је, при свој својој
строгости, био правичан господар и
добар старатељ о добру и срећи свога
народа. По његову имену црногорци
зову владавине старе ете „Иванбего-
вина“, и вада је црногорце жеља вук-
ла да на првоме мјесту поврате себи
те земље.

*) Већи дио данашњег цетињскога,
митрополитскога, манастира ограда је
камењем од развалина старог Иванбего-
вога манастира. И камен на којему је на-
писе више уласка у манастирску цркву
узет је са старог манастира, и на њему
се још и данас чита име Ивана Црноје-
вића. Д.

(Наставиће се.)

СТАТИСТИЧКИ ПРЕГЛЕД (Prospecto statistico)

О КРЕТАЊУ БРОДОВА У БАРСКОЈ ЛУЦИ ЗА ГОДИНУ 1890 (SUL MOVIMENTO MARITTIMO NEL PORTO DI ANTONARI PER L'ANNO 1890).

Од куда долазе
(Stati di provenienza)

Куда долазе
(Stati di destinazione)

Застава (Bandiera)	Од куда долазе (Stati di provenienza)				Куда долазе (Stati di destinazione)													
	Црна Гора (Montenegro)	Аустро-Угарска (Austro-Ungheria)	Италија (Italia)	Турска (Turchia)	Црна Гора (Montenegro)	Аустро-Угарска (Austro-Ungheria)	Италија (Italia)	Турска (Turchia)	Грчка (Grecia)	Америка (America)								
Црна Гора на једра (Montenegro a vela)	1	35	2	42	2	35	6	141	1	14	1	16						
пар. лађа (а варорје)																		
Укупно (Totale)	1	35	2	42	2	35	6	141	1	14	1	16						
Аустро-Угар. на једра (A.-Ungheria a vela)																		
пар. лађа (а варорје)																		
Укупно (Totale)																		
Италија на једра (Italia a vela)																		
пар. лађа (а варорје)																		
Укупно (Totale)																		
Турска на једра (Turchia a vela)																		
пар. лађа (а варорје)																		
Укупно (Totale)																		
Грчка на једра (Grecia a vela)																		
пар. лађа (а варорје)																		
Укупно (Totale)																		
Америка на једра (America a vela)																		
пар. лађа (а варорје)																		
Укупно (Totale)																		
Опште кретање (Movimento generale)	5424065	4	87	6227068	22	985	1	100	1	20	17	2871	2	50	1	96	2	321

У БР. ПРНОТ. АРХИВОЈ ШТАМПАРИЈА

УРЕДИШЕ И ИЗДАВАХА АР. АЛЕО КОСТИЊ

Envoi gratis et franco
du catalogue général illustré, renfermant
toutes les modes nouvelles pour la SAISON
d'été, sur demande adressée à
MM. JULES JALUZOT & Ce
PARIS

PARIS
GRANDS MAGASINS DU
Printemps

PARIS

За ње од маслина
праже се добијају аргун. Важа
настан француски Mr. Gaudron
à Salon (Provence).

1891
ЗЛАТНИ
ПРАТ

СВОИШТА
ВЕНАЈСКИ ИЗЛОЖБА.

На прославу јубилеја прве обртничке изложбе год. 1891 у Златном Прагу
под окриљем
Бегова парког и краљ. Величанства Тесара Фрања Јосифа I,
од 15 маја до окробога 1891.
Науча, умјетност, обрт, земљорадња, свечаности, привремене изложбе, fontaine lumineuse,
састанци, жребовња и т. д.

ОТЛАСИ